

det fremmede hen mod en større berejsthed, men også en mere desperat impuls til at slippe ud og af med sig selv. Dog har vi brudt det kronologiske princip ved at trække det første og det sidste essay ud af forløbet: både for at få en stærk optakt og afslutning på bogen og fordi netop de to essays står for sig, mens de øvrige indgår i serier.

De stykker af verden, denne bog fremlægger, er ganske vist i høj grad set af og gennem Hans-Jørgens bestemte sanse- og sprogapparat, men netop derfor også genkendelige for andre. I kraft af hans personlige stil bliver de brikker til det større puslespil, vi lever i, og som vi kalder verden.

Claus Clausen
Pia Fris Jensen
Morten Thing
Tania Ørum

Hans-Jørgen Nielsen

fra "Verden i stykker"

red. af Claus Clausen et al.

Tidene Skifter, 1992

Svømmerne i Basel

(1983)

Først var der ikke andet end vantro stirren og ingenting bag. Hovedet er pludselig kommet til syne under broen lidt længere oppe, dér hvor floden krummer sig, op mod sit udspring i bjergene. Med stor fart kommer det drivende gennem byen, midt ude i strømmen, forbi udflugtsbåden på vej ned med alle de hvidklædte sommerlige turister og den enlige flodpram, der langsomt, uendelig langsomt, arbejder sig den modsatte vej, op mod de på dette sted nærmest fossende vandmasser. Det er søndag, middagstime og hvæsende hedt.

På vej videre sydpå, i den mellemeuropæiske hede bølge, har vi gjort middagsophold her, efter en formiddag, hvor vi i bilen hver for sig syntes at nærme os punktet for nedsmeltning, i takt med at vores køretøj blev forvandlet til en mobil blik-sauna. Nu er vi efter vandringen gennem Basels søndagstomme middelalderstræder og gyder kommet om bag den store kirke og ud på en skyggefuld terrasse, højt over floden, og der er vid udsigt over hele dens løb gennem byen. Køligheden under træerne, det strømmede vands nærhed lige under os og, ikke mindst, selve synet af de grønne, fossende vandmasser, på vej herfra op gennem hele Europa, er balsamisk. Hovedet summer igen af veltilpas rejseglæde, kroppen begynder på ny at finde sine smeltede omrids, ja og appetitten melder sig. Om lidt, når vi har nydt synet lidt mere, når vi har set lidt mere, så skal vi hen og spise frokost og det helst et skyggefuldt, udendørs sted, ved floden med godt schweizisk, lufttøret kød og en kølig, herb Mosel. Da er det mine øjne opdager hovedet, der midt ude i Rhinen kommer drivende frem under Wettsteinerbrücke.

Der går nogen tid, inden jeg fatter, hvad øjnene ser. Det første, der melder sig, mens hovedet nærmer sig vores udsigtspunkt over floden, er en banal gysen. Jeg har læst for mange bøger om floder og drivende lig. »Se!« Det når jeg lige pegende at udbryde til kone og barn, der står og ser i den modsatte retning. Der er forskrækkelse i mig og min stemme, men idet de vender sig og følger min pegefinger viser forskrækkelsen sig allerede at være malplaceret. Hovedet i floden, der nu næsten er ud for os efter på ingen tid at have tilbagelagt flere hundrede meter, tilhører ikke noget lig. Det tilhører, ser vi nu alle tre, en højst levende svømmer, der lader sig føre med strømmen. Og se: Nu går han i sin vilde fart tættere ind under bredden på vores side og vinker henrykt op til os og de andre på terrassen her, idet han vender sig om på ryggen. »Se!« siger min kone til barnet, og vi står alle og vinker henrykt tilbage. »Se!« Synet af manden, der bare lader sig drive af sted på ryggen i den svale, grønne flod er det præcise udtryk for, hvad vores kroppe lige nu længes mest efter. Og nu er han allerede nede ved *Mittlere Rheinbrücke* mellem hvis piller, vi taber ham af syne, lykkeligt baskende med armene. Som om han fløj, hvad han i en vis forstand også gør.

Da vi igen vender hovederne op langs floden, opdager vi, at den svømmende mand ikke var en egensindig og poetisk galning, der på egen hånd har villet eksperimentere med at tage den store vandrutche-tur ned af Rhinen gennem Basels centrum, nej, se, nu kommer der store flokke af drivende hoveder frem under broen. »Se, jamen se!« nærmest råber vi til hinanden, i den slags vantro pafhed, hvor man kun kan henvise til, at man faktisk med egneste øjne ser, at virkeligheden overgår sig selv. Vi ser dem komme dér, ned mod os, på ryggen eller på maven, i alle aldre, børn, unge, gamle, alle uanstrengt båret af det strømmende vand, alene eller i grupper, alle lige oprømt overgivne ved den fart og den kølighed, deres grønne element giver dem, inden de under den næsten bro forsvinder ud af vores synsfelt. Og så er der allerede kommet nye hoveder til

syne oppe ved den første bro. I løbet af en halv snes minutter har de svømmende hoveder sikkert kunne tælles i hundreder. Det vil ikke holde op, og selv står vi som naglet til stedet og sér og sér.

Hvor kommer de fra? Hvor driver de hen? Inden for vores synsvidde, her højt oppe, har turen tilsyneladende hverken begyndelse eller ende, de er i hvert fald ude på en kilometerlang tur, hvor de bare kan give sig hen til floden, så skal den nok tage sig kærligt af dem uden de behøver svømme selv, bare de styrer lidt og klarer sig fri af den sparsomme flodtrafik. Da vi i fællesskab opdager flere detaljer i sceneriet, opdager vi også, hvordan enkelte svømmere faktisk manøvrerer sig skråt ind til siden og går i land her midt i byens centrum, mens andre som den naturligste sag kommer ud fra huse i badetøj for at kaste sig ud i den store flodtur. Men hvor de fleste kommer fra og hvor de skal hen, kan vi ikke se. Det er som om de er på en uendelig tur i en endeløs søndag, hvor de ikke engang selv behøver gøre noget for at blive ført frem på den mest kildrende og liflige måde. For så vidt poesi ikke bare er en litterær genrebetegnelse, men også kan gå på øjeblikke, hvor syn fortættes og mættes med sjælelig betydning, så besidder dette syn, som vi konfronteres med det, en vild poesi, der rammer dybt i mellemgulvet, hjertekulen og hvad der ellers er af organer for den slags.

Jeg kender ikke noget til denne gamle europæiske by, har kun været her en enkelt gang før på et endnu kortere ophold, så det kan godt være vores syn er et ganske normalt syn her i byen på varme dage, ligesom jeg godt kan forestille mig, at Rhinen, lige kommet ned fra udspringet i Alperne og med fuld slalomfart på, her har så stor og hastig en vandudskiftning, at den ikke er den lorterende, den bliver til i Tyskland, også selv om vi er midt inde i en storby. Men for den, der kommer udefra og pludselig udsættes for dette syn, som ingen lokale måske rigtig

ser mere, er det et virkeliggjort drømmesyn. Indre og ydre løber sammen på den måde, der gør et billede ud af virkeligheden. Hvad øjnene ser bliver i bogstaveligste forstand gribende, fordi det går i hak med noget langt inde bag dem, så en sugende længsel forløses. Det er den grebethe, der oven i købet ikke uden en vis højtidelighed, som om noget stort og mægtigt berøres, tryllebinder os til stedet, længe efter vi burde have fundet et sted at spise frokost.

Bare jeg også kunne komme derud, siger vi på forskellig måde hele tiden til hinanden, og et bad kunne også gøre godt nu. Men det drejer sig ikke bare om et bad i almindelighed. Det er også den åbenlyse henrykkelse ved netop denne kæmpemæssige naturlige vandrutchebane, der med stor fart kan bære én oppe og fremad, og så endda midt gennem en storby, bare man giver sig hen til floden. Og det er ikke bare sådan en lille tur, men en lang én, hvor henrykkelsen kan få lov til at stige og stige. Som altid ved store rutcheure, når man da ikke lige har angst for dem, strejfs måske de samme dybe psykiske kilder, der ligger i de infantile svæve- og flyvedrømme, som forfølger mennesker langt ind i alderdommen. De svømmendes åbenlyse overgivenhed, skyldes sandsynligvis ikke bare fysisk velvære, men, sammenflettet med det, at de også psykisk er berørt på den måde. Og det er vel også det, der er med til at give sceneriet dets sindbilledlige kvaliteter for os, der ser på. »En gang i mit liv vil jeg bade i Basel,« siger min kone. Det her er tydeligvis også en slags vi-oplevelse. Hun er lige så spontant ramt af synet som jeg. Og synet af svømmerne i Basel er netop af den art, der får én til at tænke på hele sit liv.

Det er sådan lykke, Paradis, Slaraffenland ser ud. Synet lykkeliggør, fordi det så overrumplende samler og frisætter længsler og vagt utopiske forestillinger, man fra meget tidligt fragter med sig gennem tilværelse. Bare at kunne lægge sig midt ud i en stor flod og lade sig bære af sted gennem tilværelsen i

et evigt solskin. Og endnu engang slår det mig, hvordan de dybeste, mest gribende og bevægende billeder ofte er de mest banale, sikkert netop af samme grund. Strømmende vand, solskin, kroppe i bevægelse: De bestanddele har i tonsvis af reklamefilm måttet gøre tjeneste i forsøget på at forbinde et bestemt produkt med forestillingen om lykke, og den er god nok hvergang! Netop disse elementer *griber* med en dybtliggende mættet aura. Her i Basel er det virkelighed og ikke fiktivt arrangement, og så er reklamefilmens rene naturbilleder her indlejret i storbykulisser. I en slags umiddelbar ophævelse af den store europæiske dualisme mellem natur og kultur, der i hvert fald på mig kun virker så meget mere hårdtslående. Synsoplevelsen kulminerer for mit vedkommende i et grænsesprængende øjeblik, der ligesom brister en hinde i eller omkring mig eller begge dele på samme tid: Jeg er både ham, der står og ser på, som man ser på et billede, og så er jeg selve billedet, som om det er noget inde i mig, dybt i mit væsen, der her bliver eksponeret, som om denne gyldent-grønne flod løber inde i min krop, samtidig med jeg står og ser på den. En gang i mit liv vil jeg bade i Basel, tænker jeg bagefter ligesom min kone. Bare én eneste gang i mit liv vil jeg selv være en af svømmerne i Basel.

I en vis forstand skyldes det hele selvfølgelig, at jeg allerede én gang i mit liv har været en sådan svømmer, omend på en helt anden lokalitet, og at billedet her også er en slags følelsesmæssigt *déjà vu*: En hver lomme-freudianer vil, og det ikke med urette, kunne tale om udløsning af livmodererindringer, ligesom enhver lomme-moralist, og det heller ikke med urette, over for denne infantile ønskedrøm vil kunne påpege, at livet ikke er lutter søndage. Men billedet er ikke lutter passivt henvegerende livmoder, både her og i reklamefilmens lykkebillede er det forløsende tillige knyttet til elementet af bevægelig kropslighed, strømmende dynamik, der ikke nødvendigvis trækker på helt samme kilder i sindets urhistorie. Og det infantile og dets oplevelsesverden er ikke bare noget, vi har i os

som beklageligvis uovervundne rester, der viser os i. Æge mod vores udspring og fylder os med sentimental tilbagelængsel. Det infantile er også som indarbejdet og fortsat virksomt element i alle senere livsaldre en stadig livgivende kilde til længslen fremad, til det dybe krav om stadig opfyldelse og forsonet hengivelse, der holder et menneskeliv levende, også når det ikke er søndag. »Skulle vi ikke slå os ned i Basel på vore gamle dage,« siger min kone på den måde, hvorpå man i ægteskaber ofte kan gå og lege med andre livsperspektiver i en slags kærlig fællesfantaseren. Jo, vi skal nok komme til at bade sammen i et Basel, engang. Det er i hvert fald dét øjeblikks fortrolige forvisning.

Efterhånden som vi omsider har set os mætte, kommer sulten igen krybende med fornyet styrke, og mens vi lette om hjertet begejstret oprømte går mellem alle middelalderhusene ned mod flodbredden, véd jeg, at både hun og jeg vil huske dette billede, som man kun husker få lykkelige og oftest tidlige grundbilleder i sit liv. Og i hvert fald for mit vedkommende netop som et skæringspunkt mellem eventyrets »der var engang« og lykkekravets »der blir engang«. Hvad drengen har fået ud af det, véd jeg ikke, erindringen om forældrenes entusiasme, måske. Og endelig finder vi et spisested helt nede ved floden. Der er hverken skygge, lufttørret kød eller Mosel, men måltidet er godt, og så er der umiddelbar udsigt til de evige svømmere i Basel, disse håndgribeligt vesterlandske fantomer. Tættere kan vi ikke komme dem. Denne gang.

Trafikafvikling er en erotisk akt eller

Oceanisk bilkørsel

(1980)

Det er en oplevelse af ekstatisk fryd. Alle billeder overklare og i technicolour. Der mangler kun Mantoyanis 10.000 strygere. Sidder i bilen og kører mellem høje busrækker i en kompakt strøm af andre biler. Har samtidig også det hele i fugleperspektiv: Alle tilstødende gader er lige så kompakt fyldt med biler. Det er imidlertid det stik modsatte af trafikprop og forstoppelse. Tværtimod pulserer det hele ubesværet: Et stort system af uforkalkede blodårer. Og jeg er i byens gyldne hjerte, selv jublende let om hjertet. Det *glider* for mig, for andre omkring mig, for os alle. I dette hjørne af tilværelsen fungerer verden pludselig. Endeløst åben og erotisk modtagelig. Helt af sig selv. Som i en drøm.

Det er en drøm. Og den drømmer nok ikke bare om bilkørsel, men sikkert også om samleje: Tryk hengivelse, forsvinden, opgåen. Samtidig er drømmen imidlertid en intensiveret natlig rest af dagene her i London, hvor jeg i flere måneder har kørt rundt i bil. I denne kæmpeby er det en anderledes kompliceret og langsommelig beskæftigelse end hjemme i København. I myldretiderne tegner det nærmest ufremkommeligt. Har i min blikboble en fornemmelse af, at hvis jeg står ud, så kan jeg uden at røre jorden gå oven på biler alle de mange kilometer fra det yderste West End til det yderste East End. Alligevel kommer alle i deres biler til og fra arbejde på nogenlunde forudsigelige tidspunkter.